

**Palvelualojen
ammattiliitto**
Servicefacket

Lausunto

03.03.2021

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Palvelualojen ammattiliitto (PAM) suhtautuu myönteisesti valtioneuvoston ehdotukseen kiertotalousohjelmaa koskevasta periaatepäätöksestä. PAM pitää hyvänä etenkin sitä, että ohjelman tavoitteisiin tulevat kuulumaan myös talouden ja työllisyyden vahvistaminen.

PAM keskittyy lausunnossaan tarkastelemaan ohjelmaehdotusta lähinnä palvelualojen työntekijöiden näkökulmasta sekä nostamaan esiin tarkentavia lisäyksiä, jotka osaltaan auttavat vahvistamaan Suomen tavoitetta olla kiertotalouden edelläkävijä globaalilla tasolla.

YLEISIÄ HUOMIOITA

Kiertotalous vaikuttaa sekä tapaan tehdä työtä että tarjolla olevan työn laatuun ja määrään. Siksi on kiertotaloustoimien myönteisten ja kielteisten työllisyysvaikutusten ennakointi on erittäin tärkeää. Kiertotalouden strategisessa ehdotuksessa työntekijöiden rooli on kuitenkin jäänyt erittäin suppeaksi. PAM korostaa, että ehdotuksessa esitettyjen työntekijöihin liittyvien tavoitteiden tulisi olla kunnianhimoisempia kuin vain koulutukseen liittyviä. On mahdotonta ajatella, että hiilineutraalin kiertotalouden edellyttämä kokonaisvaltainen muutos voitaisiin toteuttaa ilman, että muutokseen otettaisiin mukaan kaikki eri osapuolet. Etenkin kun ehdotuksen taustamateriaalissa kiertotalouden edistymisen yhtenä pullonkaulana pidetään asenteita.

PAM pitää erittäin hyvänä sitä, että ehdotuksessa on tunnistettu kestävään kehitykseen, digitalisaatioon ja jatkuvaan oppimiseen liittyvien taitojen merkitys osana tulevaisuuden työelämää ja kiertotalousosaamista (ml. eri koulutusasteilla tapahtuva opetus).

Lisäksi PAM haluaa nostaa esiin, että monet Suomessa toimivat suuryritykset ovat monikansallisia ja tästä syystä ehdotuksessa tulisi edellyttää, että Suomessa toimivat yritykset – ei vain suomalaiset yritykset – kouluttavat työntekijöitään jatkuvasti kiertotalouden vaatimissa taidoissa.

OIKEUDENMUKAINEN JA REILU SIIRTYMÄ

Ehdotuksessa taustoitetaan useita kiertotalouteen liittyviä ilmiöitä. Ehdotuksessa ei kuitenkaan oteta kantaa millään tavoin oikeudenmukaiseen siirtymään ja sen edellytyksiin, vaikka esimerkiksi reilua siirtymää liittyvää keskustelua käydään eri toimialoilla sekä Euroopassa että muissa maanosissa vilkkaasti.

Työntekijöiden roolia ja työmarkkinaosapuolten kanssa käytävää vuoropuhelua osana ilmastotavoitteiden saavuttamista korostetaan myös muun muassa YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelmassa, Pariisin ilmastopöytäkirjassa, ILO:n suosituksissa oikeudenmukaisesta siirtymästä ja EU:n energiaunionipaketissa. Jotta oikeudenmukainen ja reilu siirtymä ei jäisi vain juhlapuheeksi, Suomen kiertotalousstrategian valmisteluun ja toimeenpanoon on otettava ammattiliitot ja kansalaisjärjestöt nykyistä vahvemmin mukaan.

SOSIAALINEN VASTUU JA TYÖLLISYYS

PAM tukee ehdotuksen näkemystä siitä, että kiertotalous tarjoaa keinon vahvistaa Suomen vientivetoista taloutta ja työllisyyttä. PAM painottaa, että työllisyyteen liittyvissä toimituksissa on otettava huomioon myös säällisten työehtojen merkitys osana vähähiilisempään talouteen siirtymistä.

Tästä syystä on tärkeää, että tulevaan ohjelmaan liittyvät toimet ovat sellaisia, jotka edistävät sosiaalista vastuuta sekä kunnioittavat olemassa olevia työehtosopimuksia ja työntekijöiden oikeuksia. Esimerkiksi tavoitetta ”Kestävät tuotteet ja palvelut ovat talouden valtavirtaa ja jakamistalous arkipäivää” tulisi syventää siten, että se kattaa selkeästi yritysten sosiaalisen vastuullisuuden myös jakamistalouteen liittyvässä työnteossa eikä kannusta yrityksiä perustamaan ansaintalogiikkaansa työehtojen polkemiselle.

TYÖTURVALLISUUS

PAMin näkemyksen mukaan kokonaisvaltainen ote edellyttää myös työturvallisuuteen liittyen näkökulmien huomioimisen osana kiertotalousajattelua. Esimerkiksi jätteiden kierrätykseen ja raaka-aineiden uusiokäyttöön liittyvien mittareiden tulee olla sellaisia, että ne eivät kannusta yrityksiä saavuttamaan tavoitteitaan työntekijöiden työturvallisuuden kustannuksella.

Ehdotuksen mukaan Suomen yhtenä tavoitteena on vahvistaa kierrätysmateriaalien markkinoita. Kiertotalousohjelman tarkempia toimia määriteltäessä onkin tärkeää luoda yhteiset pelisäännöt sille, millaista biomonitorointia esimerkiksi jätteitä kierrättäviltä kiertotalousyrityksiltä ja kiertotalouden tuottamia tuotteita ja palveluita myyviltä/välittäviltä yrityksiltä edellytetään erilaisten kemiallisten vaaratekijöiden osalta (esim. työntekijöiden lyijy-, kadmium-, elohopea-, kromi- ja/tai nikkeli-altistumiset).

PALVELUALOJEN HETEROGEEENISYYS

PAMin näkemyksen mukaan ehdotuksen palvelunäkökulma on hyvin suppea, sillä ehdotuksessa palveluita käsitellään pitkälti teollisuuden tarjoamien palveluiden näkökulmasta yksityisten palvelualojen jäädessä tekstissä vain täydentäviksi huomioiksi.

Yksityisille palvelualoille kohdennetuissa ilmasto- ja ympäristötoimissa on tärkeää huomioida toimialan sesonkiluonteisuuden (mm. ravintolat ja pop up -myymälät) ohella yritysten heterogeenisyys. Esimerkiksi matkailu- ja ravintola-alalla toimivien yritysten koko vaihtelee merkittävästi, jonka seurauksena pienten yksittäisten yritysten on vaikeampaa selviytyä niille kohdistetuista velvoitteista kuin esimerkiksi suurempien ketjuihin kuuluvien yritysten. Samoin yritysten resurssit innovoida ja investoida eroavat merkittävästi toisistaan.

Matkailu- ja ravintola-alan hiilineutraalisuustiekarttatyössä kävi ilmi, että monet ravintoloista toimivat vuokratiloissa, jolloin yrittäjien mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi tilojen energiaratkaisuihin on rajallinen. Tästä syystä onkin myönteistä, että ehdotuksen tavoitteisiin kuuluu kiinteistö- ja rakennusalan kiertotaloustietoisuuden ja -osaamisen lisääminen.

24/7/365/-YHTEISKUNTA SEKÄ MAANKÄYTTÖ JA KAAVOITUS

Myös Suomi on siirtymässä yhä enemmän kohti 24/7/365/-yhteiskuntaa. Hiilineutraalisuus- ja kiertotaloustavoitteiden näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että aukioloajoista riippumattomat palvelut (mm. 24 h hypermarketit ja etä-/verkkokaupat) ovat jo nyt muuttaneet merkittävästi

kuluttajien käyttäytymistä sekä sitä kautta lisänneet logististen ratkaisujen kysyntää. Samalla myös varastoinnin ja kuljetusten ympäristövaikutukset ovat lisääntyneet (mm. asiakkaille tarjottavista pikakuljetuksista aiheutuvat päästöt).

Ehdotuksessa korostetaan kuntien ja alueiden roolia kiertotalouden edistämässä. PAM painottaa, että kuntien on huolehdittava siitä, että maankäytössä ja kaavoituksessa huomioidaan elinkeinoelämän näkökulman lisäksi myös kansalaisten näkökulma. Muuten vaarana on, että alueiden palvelurakenteet tukevat kiertotaloutta edistävää yrittämistä – mutta eivät ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamista edistävää työssäkäyntiä, asumista ja palvelurakennetta (esim. vuoropäiväkotien sijoittuminen suhteessa muuhun palvelurakenteeseen).

SEURANNAN INDIKAATTORIT

Ehdotuksessa otetaan kantaa seurannan indikaattoreihin. PAM toteaa, että yritysten monimuotoisuus haastaa myös kiertotaloudelle asetetut mittarit, sillä osa nyt ehdotetuista mittareista on sellaisia, etteivät ne tule sopimaan kaikille yrityksille. Tällaisiin mittareihin kuuluvat esimerkiksi ne mittarit, joiden toteutumiseen vaikuttavat kuntien ja/tai vuokranantajien toiminta (esim. alueelliset kierrätysmahdollisuudet).

Vähäpäästöisempää yhteiskuntaa ja kiertotaloutta edistävän mittariston tulisi sisältää myös sellaisia indikaattoreita, joiden kautta aloitettaisiin toimien ja esimerkiksi innovointiin kohdistuvien tukien vaikuttavuuden seuranta. Näiden mittareiden seuranta tulisi jatkaa ohjelmakauden (2021-2024) jälkeen, koska esimerkiksi innovaatiotukien ja työhön liittyvien toimintatapojen muutosten todellista vaikuttavuutta voidaan arvioida vasta useamman vuoden tai vuosikymmenen päästä.

LOPUKSI

Periaatepäätösehdotus pohjautuu visioon, jonka mukaan hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on Suomen talouden perusta vuonna 2035. Tästä syystä nyt valmisteilla oleva ehdotus tulisi selkeämmin liittää osaksi hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi tehtyä tiekarttaa. Samalla Marinin hallitusohjelman reilua siirtymää, työntekijöiden muutosturvaa ja oppimista sekä pienituloisiin kohdistuvia vaikutuksia koskevat tavoitteet tulisivat selkeämmin huomioiduksi myös kiertotalousohjelmassa.

Jakosuo Katri
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry